

Yusuf Ziya Bey (Esen/İsfendiyaroğlu) (1871-1940)

Yusuf Ziya Bey, TBMM'nin kuruluşundan vefatına (28 Ekim 1940) kadar aralıksız olarak 20 yıl Çankırı'yı temsil etmiş bir siyasetçidir. 1878 yılında Çankırı'da doğmuştur. Babası İsfendiyarzade Fethi Bey, annesi Rûveyde Hanım'dır. İlköğrenimini Çankırı İbtidai Mektebi ve Rüştiyesinde tamamladıktan sonra İdadiye kaydolmuştur. Ancak sağlık problemi yüzünden son sınıfta okuldan ayrılması dolayısıyla lise öğrenimi yarım kalmıştır. 1896 yılında Çankırı Mukavelat Muharrirliği (Noterlik) refakatinde memur olarak devlet hizmetine girmiştir. 30 Eylül 1903 tarihinde Bidayet Mahkemesi Zabıt Kâtipliğine atanmış, 1 Mart 1909'da da Mahkeme üyeliğine getirilmiştir. 14 Aralık 1914 tarihinde bilinmeyen siyasî bir gerekçeyle mahkeme heyetiyle birlikte görevden alınmıştır. Daha sonra bir suçu olmadığı anlaşıl原因 olarak görevine devam edebileceğine karar verilmiştir. Ancak memuriyete tekrar dönmeyi kabul etmeyen Yusuf Ziya Bey, tarım ve çiftçilikle uğraşmıştır. İki kez Çankırı adına Kastamonu Meclisi Umumi azalığına seçilmiştir.

Türk İstiklal Harbi'nin başlamasının ardından milli direnişe katılmıştır. Ankara'da olağanüstü yetkilere sahip yeni bir meclisin toplanabilmesi için her livadan 5 milletvekilinin seçilmesi ve Ankara'ya gönderilmesi çağrısı gereğince Türkiye Büyük Millet Meclisi için Çankırı ve Çerkeş kazasında seçim yapılmıştır. Seçime İsfendiyar Ziya Bey'in yanı sıra Hacı Şeyh Sait Bey, Aşık Muslizade Tahir Bey, Eski Ahlat Kaymakamı Neşet Bey, İstihkam Zabıtlığından Mustafa Müştak Bey, Behçet Bey, Rumelili İsmail Efendi, Şeyhzade Hilmi Efendi, Müftü Ata Efendi, Cemal Efendi ve Yüzbaşızade Hamdi Efendi katılmışlardır. Çerkeş kazasından hiç oy çıkmayan, Çankırı'dan ise birer oy alan Yüzbaşızade Hamdi Efendi, Şeyhzade Hilmi Efendi, Rumelili İsmail Efendi, Cemal Efendi ve Müftü Ata Efendi seçilememişlerdir. İsfendiyar Ziya Bey, Hacı Şeyh Sait Bey, Hacı Tevfik Efendi, Neşet Bey, Mustafa Müştak Bey ve Aşık Müslizade Tahir Efendi milletvekili seçilmişlerdir. Behçet Bey ve Hacı Tevfik Efendi ise Mebusan Meclisi üyesi oldukları için seçime katılmadan Mecliste Çankırı milletvekilleri olarak yer almışlardır. İsfendiyar Ziya Bey seçimde Çankırı merkezden 69, Çerkeş kazasından 53 olmak üzere 122 oy almıştır. Böylece Yusuf Ziya Bey için 23 Nisan 1920'de Meclisin açılışından 1940 yılında vefatına kadar, I, II, III, IV, V ve VI. Dönem TBMM'lerde devam edecek olan milletvekilliği dönemi başlamıştır.

Yusuf Ziya Bey 23 Nisan 1920'de Meclisin açılışında hazır bulundu. Meclisin aktif milletvekilleri arasında yer almış ve mecliste Dahiliye, Adliye ve İstida (Dilekçe) Encümenlerinde aza olarak çalışmıştır. 1922 yılında Halife Abdülmecit Efendi'ye emaneti mübarekeyi teslim ve arzı tebrik etmek üzere Meclisten oluşturulmuş heyette yer almıştır. Yusuf Ziya Bey'in Meclis Başkanlığına sunulmuş ancak kabul edilmeyen, azamı kiram harcamalarıyla ilgili 1 tane kanun teklifi vardır. Mebusların izin durumlarıyla ilgili 1 sözlü sorusu ve konuşmasıyla birlikte, Dahiliye Vekili Ali Fethi Bey'e Çankırı Belediye Başkanı'nın durumuna dair 1 tane de yazılı sorusu bulunmaktadır. Ayrıca Meclis kayıtlarında vergiler, jandarmanın durumu, milletvekillerinin izin durumu, Mecelle Kanunu, Hiyaneti Vataniye Kanunu, Mükellefiyeti Nakliye Askeriye Kanunu, İstiklal mahkemelerinin kararları, arazi vergisi, İktisat Vekili Sırrı Bey'e itimat, Başkomutanlık Yasası, Vekiller Heyetinin vazife ve selahiyeti, Mücelliyeti Askeriye Vergisi, 1339 senesi Darülfünun ve Vilayati Şarkıye Darüleytam talebeleri, Gümrük Tarife Kanunu, İstanbul memurlarının maaşları, Ceza Kanunu, Ziraat Bankası bütçesi, Şeriye Vekaleti ve Muvazenei Umumiye Kanunu gibi farklı konularda değişiklik, müzakerelerin yeterliliği ya da açıklama talep eden 38 tane takriri yer almaktadır.

1.Dönem TBMM için 1923 yılı Haziran-Temmuz döneminde gerçekleştirilen milletvekili seçiminde Müdafaa-i Hukuk Grubu adına 326 oy alan Yusuf Ziya Bey, İzmir Valisi Mustafa Abdulhalik Bey (Mustafa Abdulhalik RENDA), Bolu Maarif

Müdürü Talat Bey (Ahmet Talat ONAY), Kayseri Maarif Müdür-i Sabıkı Rif'at Bey (Mehmet Rifat ÜNÜR) ile birlikte Çankırı milletvekili seçilmiştir. Yusu Ziya Bey 11 Ağustos 1923'te yemin ederek Meclise katılmış, ertesi gün mazbatasını onaylanmıştır. İstida, Lâyiha ve Memurin Muhakemat Encümenliklerinde aza olarak çalışmış, Lâyiha Encümeni Kâtipliğine seçilmiştir. Meclis adına 2 Ocak 1927 tarihinde Adana'nın kurtuluş törenlerine katılmıştır.

TBMM'nin 11.04.1925 tarihli Genel Kurul Toplantısında Yusuf Ziya Bey ile birlikte diğer Çankırı Milletvekillerinin verdikleri 4/199 esas numaralı takririnin okunması ve kabul edilerek uygulanması amacıyla Başvekâlete havalesiyle Kângırı ismi Çankırı şeklinde değiştirilmiştir.

30 Temmuz-6 Eylül 1927 tarihlerinde III. Dönem TBMM için yapılan milletvekili seçiminde 330 oyla Çankırı'dan Cumhuriyet Halk Fırkası adına Mustafa Abdülhalik Bey, Mehmet Rifat Bey ve Ahmet Talat Bey ile beraber milletvekili seçilmiştir. 3 Ekim 1927'de mazbatasını almış ve 1 Kasım 1927'de Meclise katılmış, 2 Kasım'da ise mazbatasını onaylanmıştır. Meclis Hesapları Tetkik Encümeninde görev yapmıştır.

7-25 Nisan 1931 tarihleri arasında yapılan IV. Dönem TBMM için Yusuf Ziya Bey, yeniden Cumhuriyet Halk Fırkası listesinden Çankırı milletvekili seçilmiştir. 4 Mayıs 1931'de yemin ederek Meclise katılmış ve mazbatasını 9 Mayıs 1931 tarihinde onaylanmıştır. Milletvekilliği dönemi boyunca Meclis Hesaplarını İnceleme Komisyonunda çalışmıştır.

8 Şubat 1935 tarihinde tamamlanan V. Dönem TBMM için Cumhuriyet Halk Partisi adına tekrar Çankırı milletvekili seçilen Yusuf Ziya Bey, 8 Şubat 1935'te aldığı seçim tutanağı ile 1 Mart 1935'te yemin ederek Meclise katılmış ve tutanağı 7 Mart 1935'te onaylanmıştır. Meclis Hesapları Tetkik Encümeni azalığı yapmış, Irmak-Filyos demiryolu açılma törenine Meclis adına katılan heyette üye olarak yer almıştır.

1. Dönem TBMM için yapılan 15-26 Mart 1939'da yapılan seçimde Yusuf Ziya Bey son kez, 465 oyla Çankırı milletvekili seçilmiştir. 3 Nisan 1939'da ant içerek Meclise katılmış ve mazbatasını 10 Nisan 1939 tarihinde onaylanmıştır. Mecliste yapılan encümen seçimlerinde 400 oyla Meclis Hesapları Tetkik Encümenine aza olarak seçilmiştir.

Yusuf Ziya Bey, I. Dönem TBMM de olduğu gibi sonraki milletvekillikleri döneminde de Meclisin oldukça aktif milletvekillerinden olmuştur. Meclis kayıtlarına göre başta Çankırı'nın sorunları olmak üzere muhtelif yerel ve ulusal konularda çok sayıda takrir, yazılı ya da sözlü sorusu, konuşması ve kanun teklifi bulunmaktadır.

Subhiye (Üsiye) Hanım'la evli ve 5 Çocuk babası olan Yusuf Ziya İSFENDİYAROĞLU, 20 Ekim 1939 tarihinde memuriyetten emekliye ayrılmıştır. 21 Haziran 1934 tarihinde kabul edilmiş ve 2 Ocak 1935'te yürürlüğe girmiş olan 2525 sayılı Soyadı Kanunu'nun ardından "Esen" soyadını almıştı. Ancak daha sonra Çankırı Mahkemesinin, 26.10.1939 gün ve 355/819 sayılı kararı ile soyadını, "İsfendiyaroğlu" olarak değiştirmiş ve yeni soyadını kullanmaya başlamıştır.

Yusuf Ziya Bey, VI. Dönem TBMM milletvekilliği görevini sürdürürken 28 Ekim 1940 tarihinde vefat etmiştir. Cenazesi Çankırı Sarıbaşa Mezarlığı'na defnedilmiştir. Vefat haberi 11 Kasım 1940 tarihli Meclis Genel Kurulunda okunmuştur. 02.01.1941 günü yapılan ara seçim sonucunda Yusuf Ziya Bey'in yerine Avni Doğan milletvekili seçilmiştir.

Recep BÜYÜKTOLU

KAYNAKÇA

Arşiv

Devlet Arşivleri Başkanlığı, **BCA. 030.10.0.0-76.502.9.**

TBMM Arşivi, Sait Üçok (Çankırı)-Seçim Mazbatası, <https://www.tbmm.gov.tr/Mazbata> (Erişim Tarihi: 13.07.2024).

Resmi Yayınlar

BİNARK İsmet, **Türk Parlamento Tarihi-TBMM - VI. Dönem (3 Nisan 1939 - 15 Ocak 1943)**, TBMM Vakfı Yayınları, Cilt: 5, Ankara, 2004.

ÇOKER Fahri, **Türk Parlamento Tarihi-Millî Mücadele ve T.B.M.M. I. Dönem 1919 - 1933**, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Cilt:3, Ankara, 1994.

ÇOKER Fahri, **TÜRK PARLAMENTO TARİHİ TBMM - IV. DÖNEM 1931 - 1935**, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Cilt: 2, Ankara, 1996.

GÜNEŞ İhsan, **Türk Parlamento Tarihi TBMM - V. Dönem 1935-1939**, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Cilt: 2, Ankara, 2001.

ÖZTÜRK Kazım, **Türk Parlamento Tarihi TBMM - II. Dönem 1923-1927**, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, III. Cilt, Ankara 1995.

TBMM Albümü (1920-2010), TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Cilt: 1, Ankara, 2010.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre I, (I-IV Yasama Yılları), 23.04.1920 Cuma -16.04.1923 Pazartesi.

TBMM Zabıt Ceridesi, 2. Dönem, 1-5 Yasama Yılı, Cilt: 1-33 (11.08.1923 - 26.06.1927).

TBMM Zabıt Ceridesi, 3. Dönem, 1-4 Yasama Yılı, Cilt: 1-26 (01.11.1927 - 26.03.1931).

TBMM Zabıt Ceridesi, 4. Dönem, 1-5 Yasama Yılı, Cilt: 1-25 (04.05.1931 - 23.12.1934).

TBMM Zabıt Ceridesi, 5. Dönem, 1-5 Yasama Yılı, Cilt: 1-29 (01.03.1935 - 27.01.1939).

TBMM Zabıt Ceridesi, 6. Dönem, 1-3 Yasama Yılı, Cilt: 1-14 (03.04.1939 - 11.10.1940).

Sürelî Yayınlar

Halk Yolu Mecmuası, 15 Temmuz 1339 Pazartesi.

Resmî Gazete, 2 Temmuz 1934 Pazartesi, s. 4075.

Duygu, 9 Şubat 1935 Cumartesi.

29/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/yusuf-ziya-bey-esen-istendiyaroglu-1871-1940/?pdf=7575> adresinden erişilmiştir